O MUNDO MODERNO

(S.XVI-XVII)

Humanismo e Renacemento

Humanismo

- O antropocentrismo substitúe ao teocentrismo.
- Recuperación da Antigüidade clásica: Grecia e Roma.
- Valoración das linguas propias de cada pobo.
- A experimentación é a vía do coñecemento (Empirismo).
- Inicio da ciencia moderna.
- Crítica filolóxica e histórica ⇨Análise dos textos antigos.

- Humanistas:
  - Erasmo de Rotterdam ═► Critica aos vicios da Igrexa e busca un cristianismo máis sinxelo e individual.
  - Luis Vives.
  - Tomás Moro: *Utopía*.
  - Lorenzo Valla.

Erasmo de Rotterdam
pintado por Durero

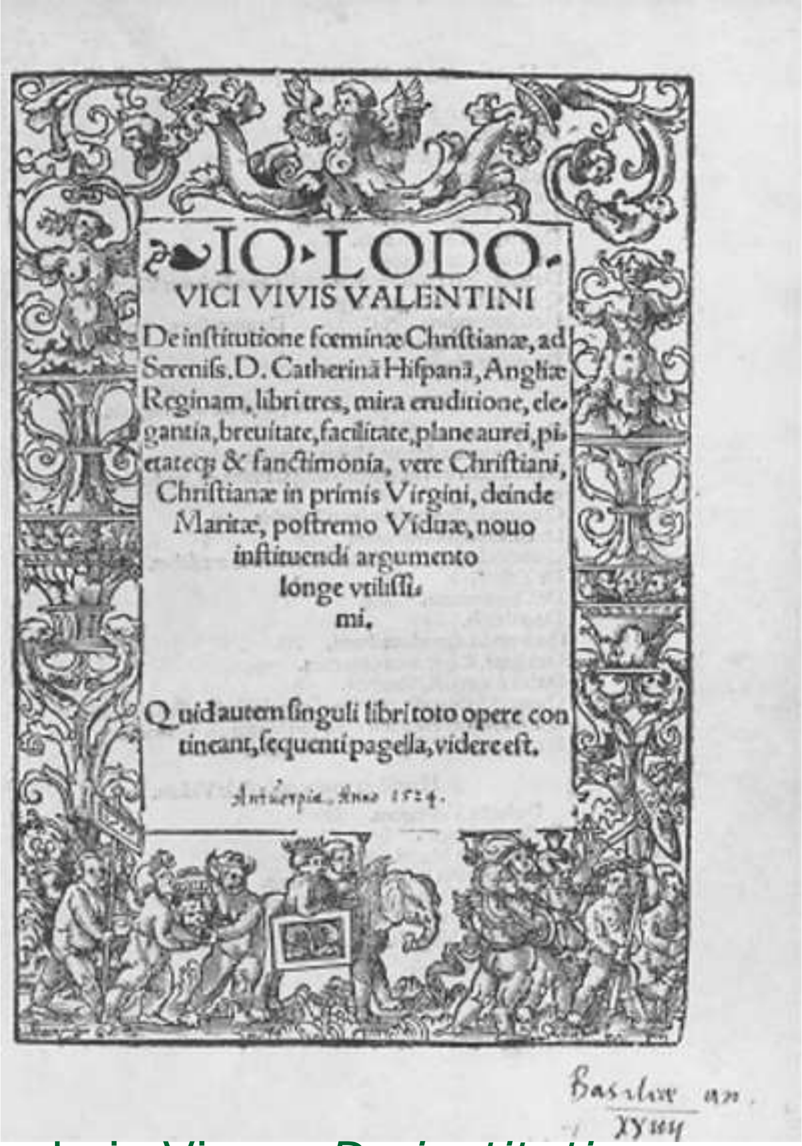
IO·LODOVICI VIVIS VALENTINI

De institutione fœminæ Christianæ, ad Serenis. D. Catherinā Hispanā, Angliæ Reginam, libri tres, mira eruditione, elegantia, breuitate, facilitate, plane aurei, pietateq; & sanctimonia, vere Christiani, Christianæ in primis Virgini, deinde Maritæ, postremo Viduæ, nouo instituendi argumento longe vtilissimi.

Quid autem singuli libri toto opere contineant, sequenti pagella, videre est.

Antuerpiæ. Anno 1524.

Luis Vives: *De institutione foeminae christianae*

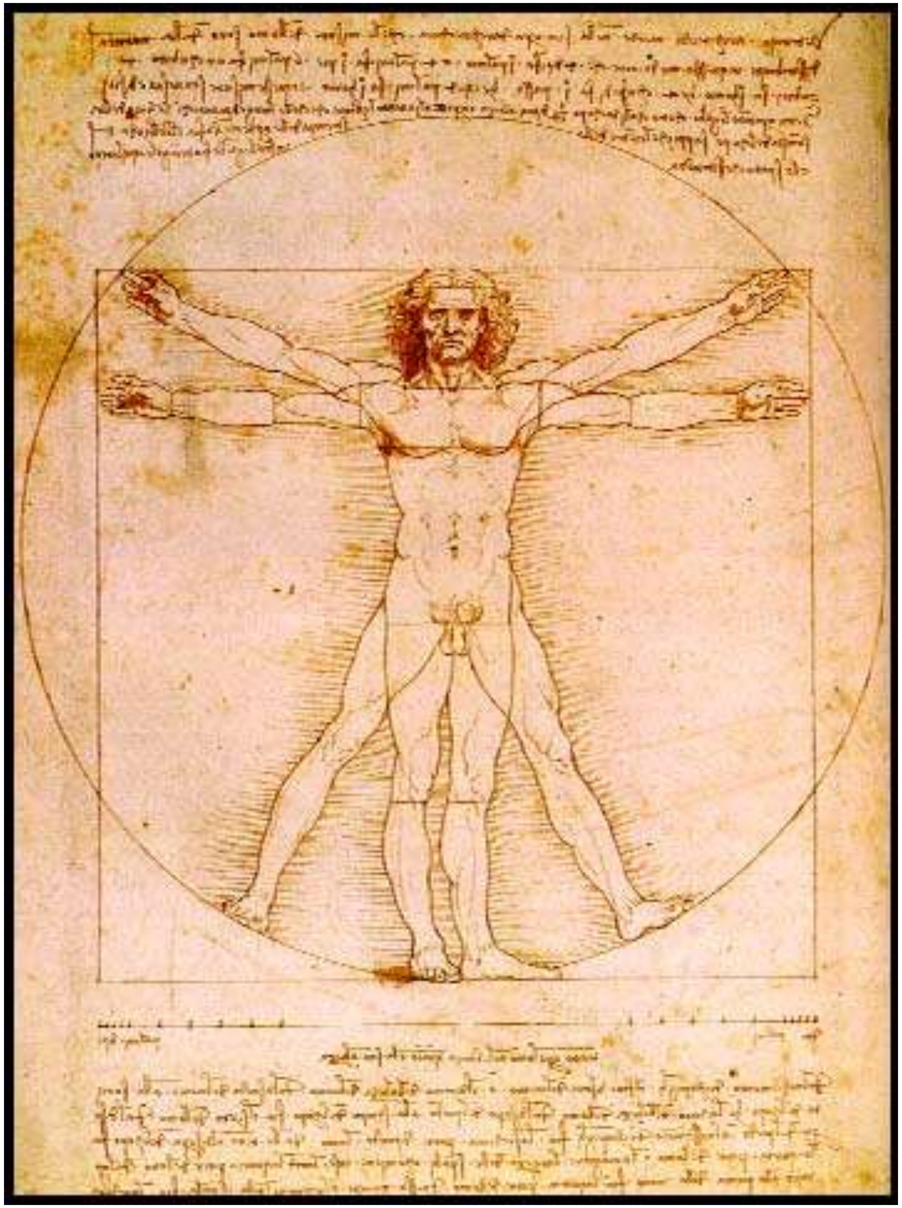

Leonardo da Vinci

O home de Vitrubio

Renacemento

- Nace en Italia no S.XV e difúndese por Europa no S.XVI.
- Modelos clásicos: Grecia e Roma.
- O home é a medida de todas as cousas.
- Importancia dos **mecenas**: Medicis (Florencia), Sforza (Milán), Gonzaga (Mantua), Papa (Roma).
- Difusión ═► A imprenta (Gutenberg, 1455).

FAMILIA MÉDICIS

Florencia

- Nacemento da ciencia moderna baseada no racionalismo e no empirismo.
  - Cartografía: Mercator.
  - Medicina: Vesalio, Miguel Servet.
  - Química: Paracelso.
  - Astronomía: Copérnico (teoría heliocéntrica)

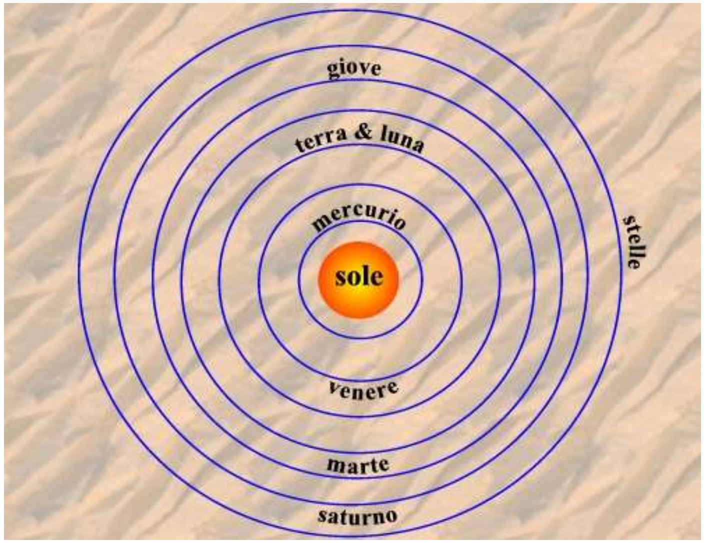

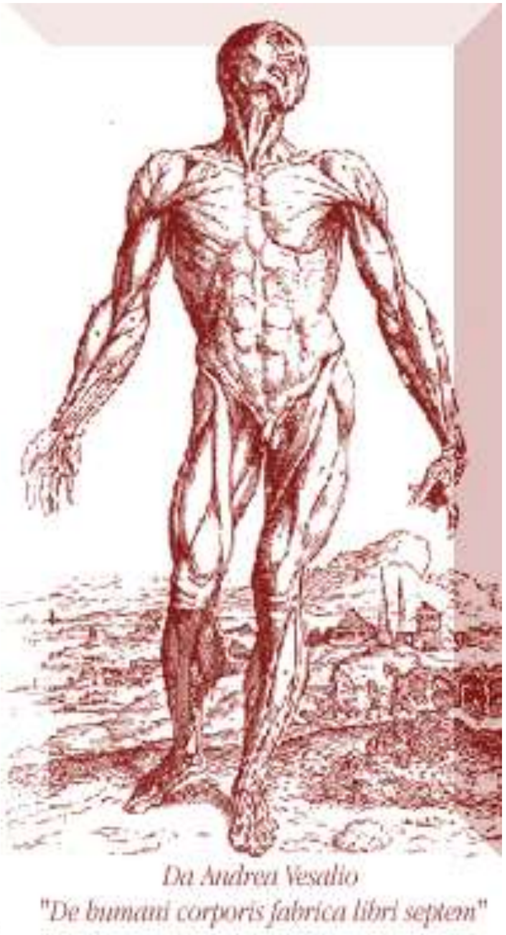

A. VESALIO:
De humani corporis fabrica, 1555.

PROXECCIÓN DE MERCATOR (1569)

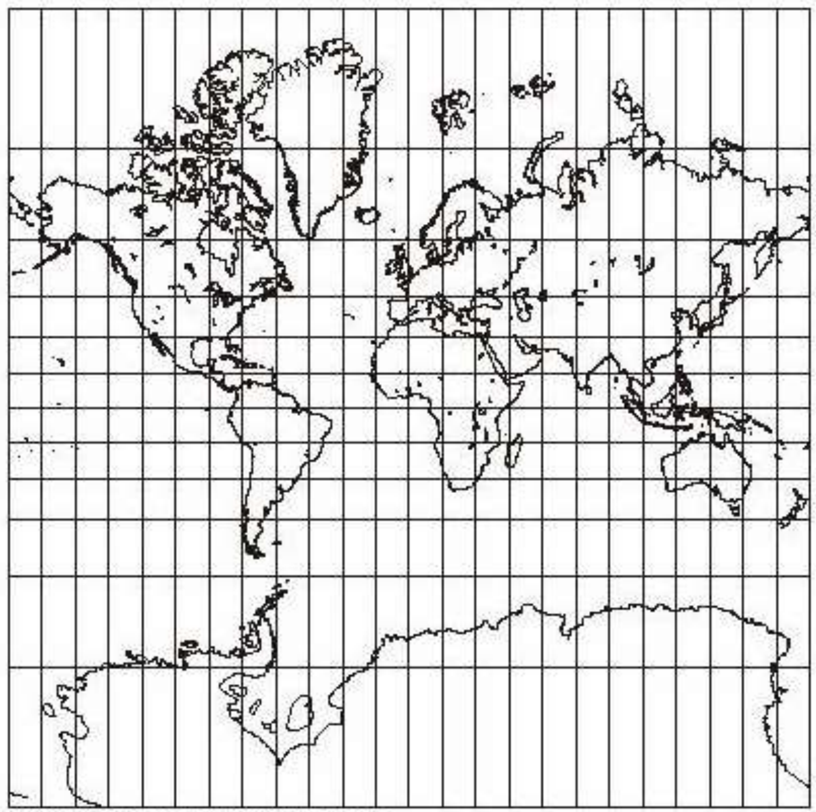

ection; Cylindrical; Conformal; Gerardus Mercator; 1569

- Pensamento político
  - **Maquiavelo (1469-1527)** : *O Príncipe*
    - Non intervención da Igrexa nos asuntos políticos.
    - O gobernante ideal vela polo interese do Estado e consegue os obxectivos propostos.
    - A razón de Estado.

Os Reis Católicos

- 1469: Casan Sabela de Castela e Fernando de Aragón.
- 1474-1504: Sabela raíña de Castela.
- 1479-1516: Fernando rei de Aragón.
- 1504: Xoana raíña de Castela.
- 1516: Carlos de Habsburgo.

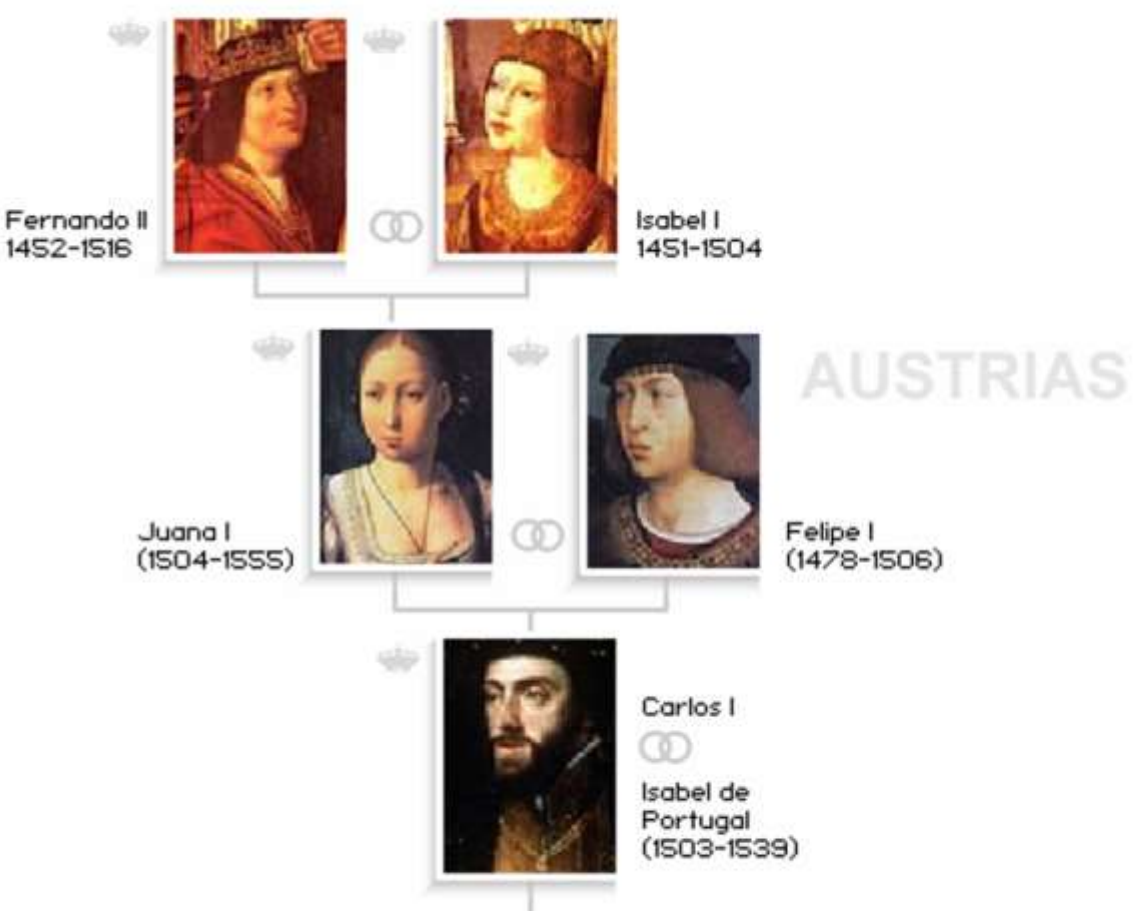

Unión dinástica

- Unión de Aragón e Castela mantendo as particularidades de cada territorio.
- Integración dos reinos peninsulares:
  - 1492: Conquista de Granada.
  - 1512: Incorporación de Navarra (Foros).
  - Política de alianzas con Portugal.

Política exterior

- **Mediterráneo** ⇒ Enfrontamento con Francia (Coroa de Aragón)
  - Recuperación do Roselló e a Cerdaña (1493).
  - Nápoles (1504) ⇨ Campañas do Gran Capitán.
  - Conquistas no norte de África.
- **Atlántico** ⇒ Rivalidade con Portugal (Coroa de Castela)
  - Descubrimento (1492) e conquista de América.
  - Canarias (1496).
- Alianzas matrimoniais contra Francia.

IMPERIO ALEMÁN
REINO DE HUNGRÍA
FRANCO CONDADO
REINO DE FRANCIA
VENECIA
Milán
ESTADOS DE LA IGLESIA
Génova
Aviñón
NAVARRA
1512
Valladolid
Barcelona
ARAGÓN
Roma
Nápoles
REINO DE NÁPOLES
PORTUGAL
CASTILLA
1479
CERDEÑA
1443
I. BALEARES
Coller
Lisboa
Toledo
Palermo
1510
1510
Túnez
Sevilla
1492
1510
SICILIA
GRANADA
Argel
Bugía
Hacia América desde 1492
1509
Orán
Ceuta
Melilla
1434 y 1510
Trípoli
ESTADOS BERBERISCOS
I. CANARIAS
1484-1496

A monarquía autoritaria

Medios para o reforzamento do poder real:

- Os **CONSELLOS**, para axudar aos reis nas tarefas de goberno: C.de Castela, C. de Aragón, de Facenda, de Indias, etc.
- **AUDIENCIAS** e **CHANCELARÍAS** para a administración de xustiza e recopilacións de leis (Leis de Toro, 1505).
- **TRIBUNAL DA INQUISICIÓN** para perseguir herexes e xudaizantes (xudeus conversos que practicaban en secreto a súa relixión).

- **SANTA IRMANDADE** (1476): milicia civil para poñer orde nos campos e camiños.
- Nomeamento de **CORRIXIDORES** nas cidades.
- Reforma da Facenda para cortar o poder económico da nobreza.
- Redución da influencia das Cortes que foron convocadas poucas veces.
- Exército permanente de mercenarios.
- **Galicia** ⇨ Fin da revolta Irmandiña
  ⇨ Control da nobreza

Descubrimento e conquista da América española

Causas das expedicións

- **1453: Caída de Constantinopla**
  → Corte do comercio Europa-Asia
  → Busca dunha ruta alternativa

- **Melloras:**
  → Orientación: compás, astrolabio, portolanos
  → Navegación: carabela

Is. Azores
Lisboa
Is. Madeira
Mar Mediterráneo
INDIAS ORIENTALES
CATAY (China)
CIPANGO (Japón)
Macao
Trópico de Cáncer
ÁFRICA
Is. Cabo Verde
Goa
Calicut (1498)
OCÉANO PACÍFICO
Is. Filipinas
San Jorge de la Mina
Ceilán
Borneo
Golfo de Guinea
Sumatra
Is. de las Especias
Molucas
Amboina
Ecuador
Zanzíbar
Java
Nueva Guinea
OCÉANO ATLÁNTICO
OCÉANO ÍNDICO
Sofala
Madagascar
Trópico de Capricornio
C. de Buena Esperanza o de las Tormentas (1488)
ruta de Bartolomé Dias
ruta de Vasco de Gama
expansión posterior a 1498
Ruta portuguesa a las Indias
© I.C.L.

Colón e o descubrimento

- Apoio dos Reis Católicos: **Capitulacións de Santa Fe**

  → poder para descubrir en nome de Castela

  → concesión de títulos e riquezas
- 3 agosto 1492: Saída de Palos de Moguer.
- **12 outubro 1492**: Guanahaní (San Salvador).
- Cuba (Juana), Haití (La Española)
- 1493: Regreso ⇨ Pinzón chega a Baiona.
- 4 viaxes: Antillas, Xamaica, Porto Rico, Venezuela, istmo de América Central.

Viaxes de Colón

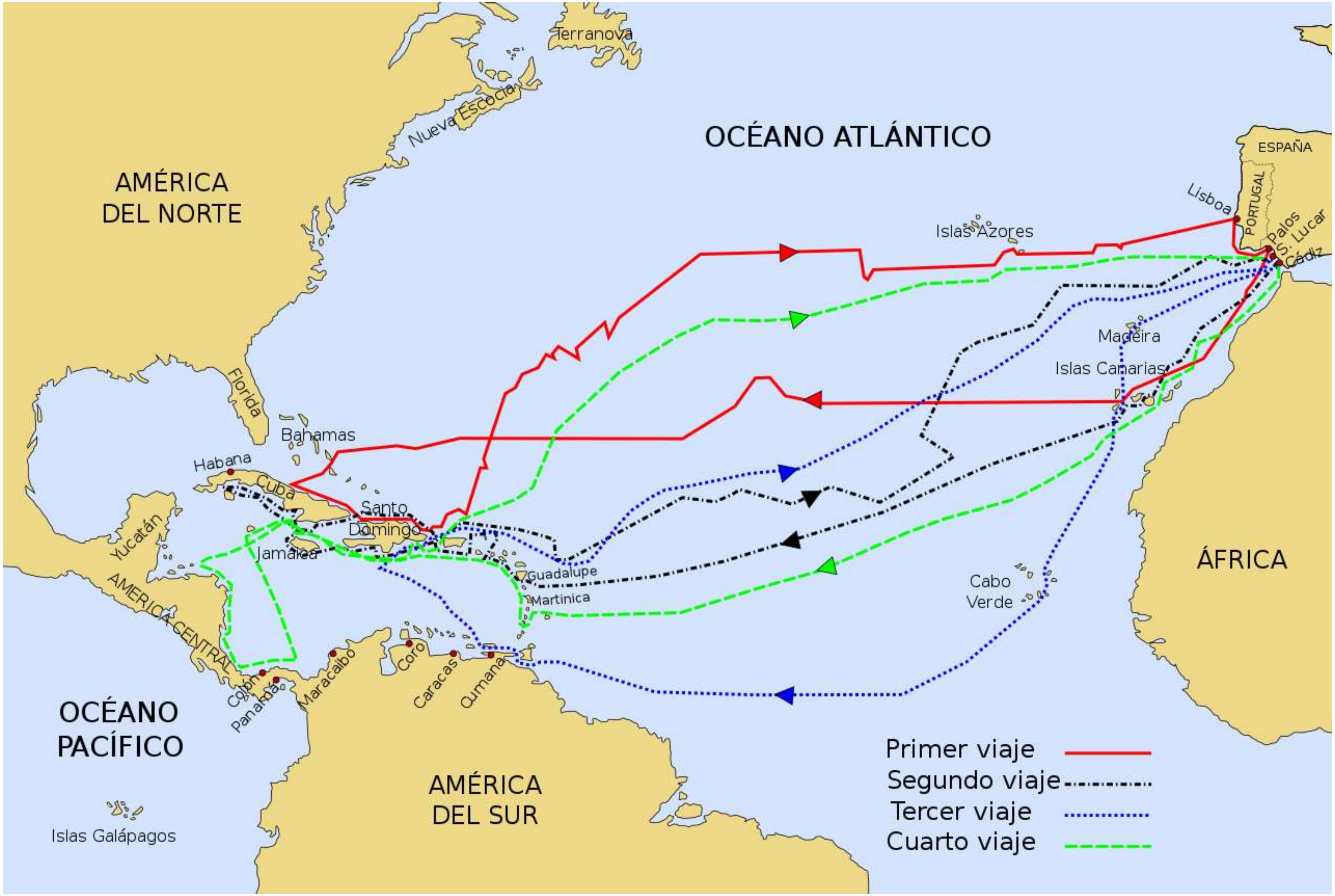

Tratado de Tordesillas (1494)

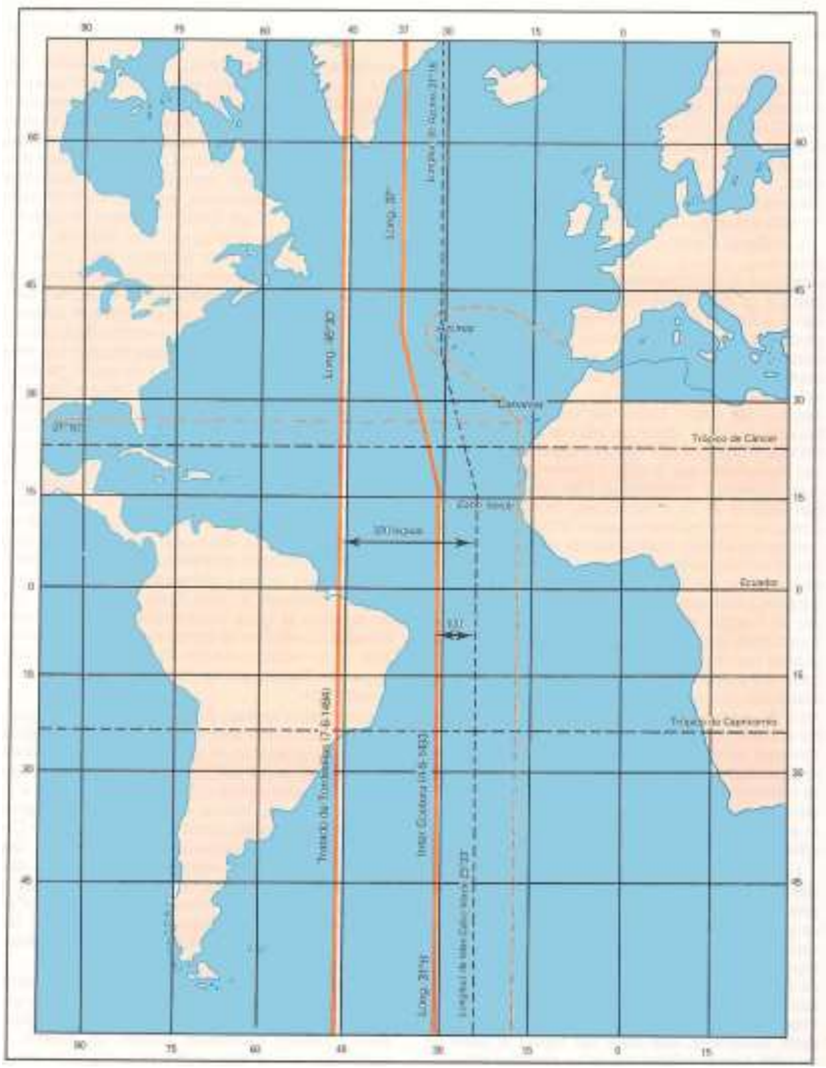

Os RRCC asinan con Portugal o Tratado de Tordesillas.

⇩

Establécese o meridiano a 370 leguas ao O de Cabo Verde como límite de dominios.

1500 – Conquista portuguesa de Brasil (**Alvares Cabral**)

1529 – Tratado de Zaragoza: as Molucas para Portugal.

Civilizacións precolombinas

a. Aztecas

- Tribos diferentes gobernadas por un emperador.
- Ocupaban o actual México.
- Sociedade fortemente xerarquizada.
- Politeístas ⇒ Deus máis importante: Sol.
- Sacrificios humanos en ofrenda aos deuses.
- Cidades desenvolvidas: capital Tenochtitlán.
- Comercio, cerámica, ouriveria do cobre, confección de tecidos.

Deuses Huitzilopochtli e Tláloc

Escaleira manchada de sangue dos sacrificados

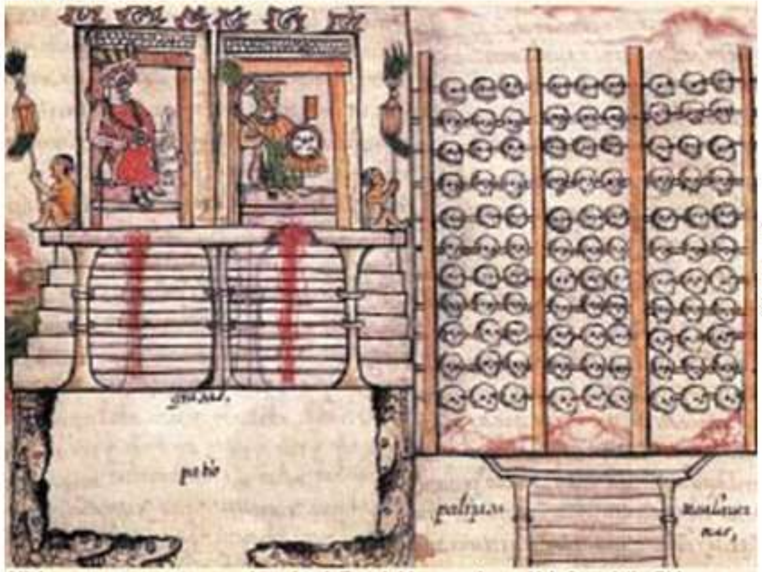

Miniatura que representa o templo maior de Tenochtitlán, cos deuses Huitzilopochtli e Tláloc na súa parte superior, enriba dunha escaleira manchada de sangue das vítimas sacrificadas. Na dereita está o "tzompantli", empalizada na que se ensartaban os cranios das vítimas.

Tzompantli Empalizada para ensartar os cráneos

b. Maias

- Ocupaban a zona do Yucatán.
- Organización en cidades-estado rexidas por un rei-sacerdote.
- Dominio da sociedade das castes nobiliaria e sacerdotal.
- Cidades (Chichén Itzá, Tikal, Cobá): centros relixiosos con templos, tumbas e palacios.
- Escritura xeroglífica, coñecemento do cero, astronomía (calendario).

Chichén Itzá

Relevo de guerreiro no xogo de pelota de Chichén Itzá

c. Incas

- Altas chairas dos Andes (Perú, Bolivia, parte de Ecuador e Colombia, norte de Chile e de Arxentina).
- Xefe da comunidade: **cacique**.
- Emperador: **inca** (fillo do Sol) con poder absoluto.
- Politeístas ⇒ Deus máis importante: Viracocha (Sol) con templo en Cusco.
- Traballo do ouro, prata e bronce.
- Sistemas agrícolas moi perfeccionados.
- Descoñecían a escritura e a roda.

Machu Picchu

Conquista e colonización

a. Etapas:

- 1492-1518: Conquista das Antillas, base da expansión posterior.
- 1519-1540
  - Hernán Cortés: Imperio azteca.
  - F. Pizarro: Imperio inca.
- 1541-1560: Complétase a conquista.
  - Exploración do Mississippi e Amazonas.

b. Causas da rápida conquista:

- Superioridade técnica e militar dos españois.
- División interna dos grandes imperios.
- Sometemento rápido dos indíxenas unha vez caen os seus gobernantes.
- A relixión indíxena anunciaba a chegada de deuses e tomaron por tales aos exércitos españois.

c. Proceso conquistador:

- Soldados a soldo baixo a autoridade dun capitán asinan *capitulacións* co rei.
- Necesidade dun permiso para conquistar.
- Posta dos territorios conquistados baixo a soberanía do rei de Castela.
- Premio: cargos, terras, riquezas…
- Motivos: afán de lucro, cobiza, evanxelizar.

Consecuencias da conquista

- Diminución da poboación india por guerras, traballos forzados, enfermidades.
- Desaparición das culturas indíxenas.
- Minoría dominante dos conquistadores e os seus descendentes (**crioulos**).
- Traslados de escravos negros de África.
- Mestizaxe.
- Enriquecemento dos españois polo traballo dos indios.
- Expansión do catolicismo.

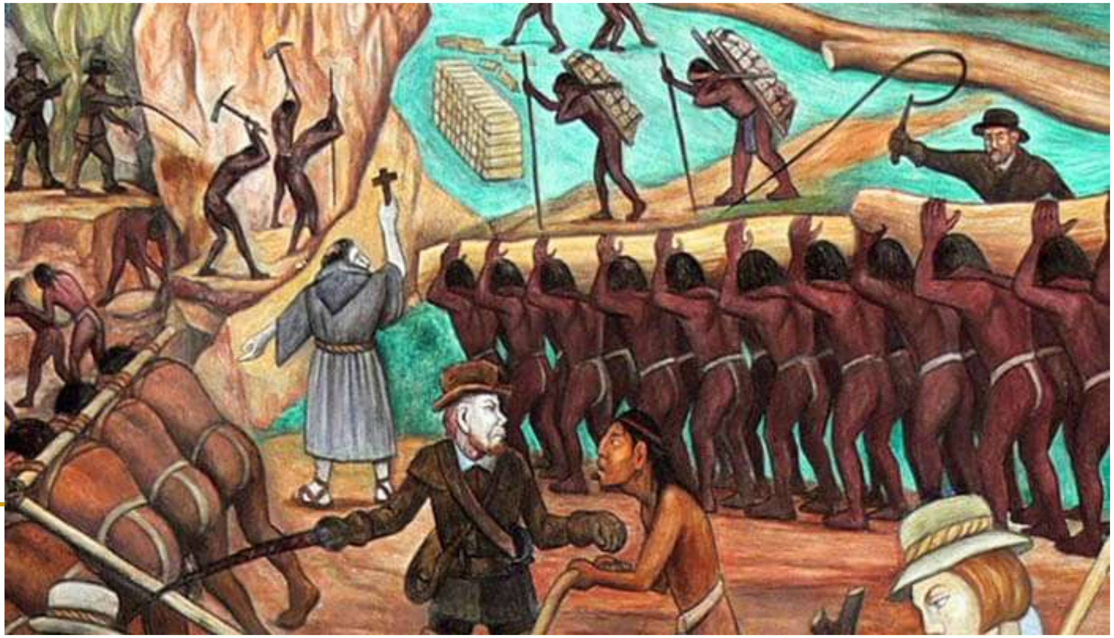

Reforma protestante e Contrarreforma católica

1. A Reforma protestante

a. Lutero

- 1517: 95 Teses de Wittenberg.
- **Puntos fundamentais** da doutrina luterana:
  - O xusto sálvase pola fe.
  - Nega o valor das indulxencias e a existencia do Purgatorio.
  - Libre interpretación da Biblia ⇨ Négalle á Igrexa católica a autoridade na interpretación bíblica (pódese traducir).
  - Sacramentos válidos: Bautismo e Eucaristía.
  - Supresión do culto á Virxe, aos Santos e ás imaxes.
  - Crítica ao poder absoluto do Papa.
  - Supresión do celibato eclesiástico.

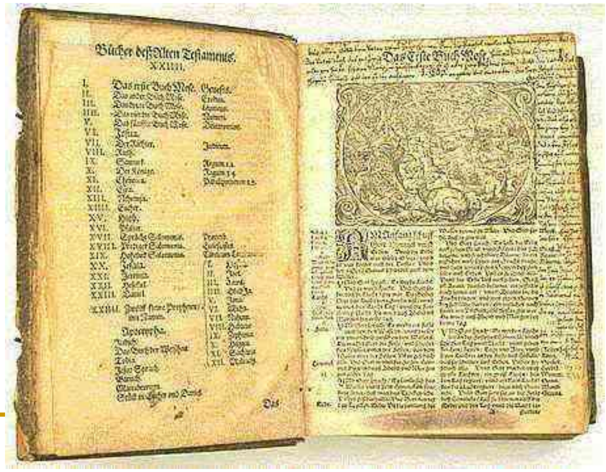

b. Calvino

- **Predestinación** ⇨ As obras non importan. Quen está predestinado a condenarse se condenará.
- Vida austera e fe intensa son signos de predestinación.
- Severidade e intolerancia ⇒ Control da vida pública e privada.
- A Biblia única fonte de fe.
- Pastores escollidos polos fieis.
- Extensión do calvinismo: Países Baixos, Escocia (presbiterianos), Inglaterra (puritanos), Francia (hugonotes).

Calvino (1509-1564)

c. Igrexa anglicana

- Henrique VIII quere o divorcio de Catalina de Aragón para casar con Ana Bolena.
- 1534: Acta de Supremacía ⇒ O rei é a máxima autoridade relixiosa.
- Mistura de principios católicos e luteranos.
- Persecucións de católicos e calvinistas.

Henrique VIII (1491-1547)

2. A Contrarreforma católica

- **Instrumentos** da Contrarreforma:
  - Inquisición.
  - Compañía de Xesús (Ignacio de Loyola, 1534).
  - Concilio de Trento (1545-1563).

- **Normas** de Trento:
  - A salvación conséguese coa fe e as obras.
  - A Biblia é a fonte de fe e a Igrexa interprétaa (en latín, prohibido traducir).
  - Os sacramentos son sete.
  - A Virxe e os santos reciben culto.
  - Normas para evitar a mala conduta do clero.
  - Seminarios para formación de sacerdotes.
  - Establecemento do catecismo.
  - Os bispos residirán nas súas dióceses.
  - Labor misioneira noutros continentes.

BIBLIA
SACRA
Vulgatæ Editionis,
SIXTI V. PONTIFICIS MAX.
JUSSU RECOGNITA,
ET CLEMENTIS VIII
Auctoritate edita;
VERSICULIS DISTINCTA,
Et ad singula Capita Argumentis aucta;
Indicique Epistolarum, & Evangeliorum locupletata.
VENETIIS, MDCCXIV.
Apud Nicolaum Pezzana.

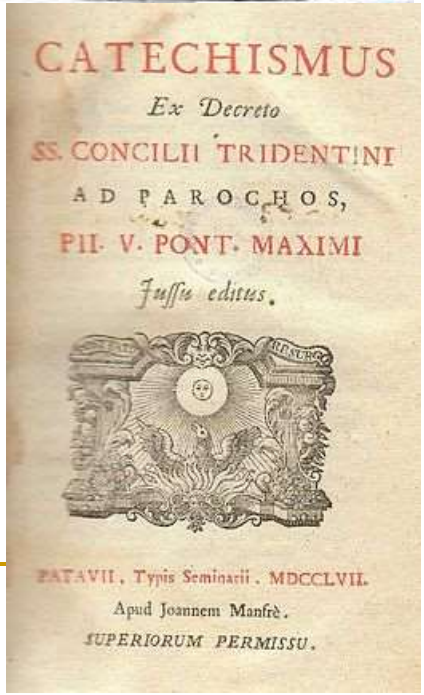
CATECHISMUS
Ex Decreto
SS. CONCILII TRIDENTINI
AD PAROCHOS,
PII. V. PONT. MAXIMI
Jussu editus,
PATAVII, Typis Seminarii. MDCCLVII.
Apud Joannem Manfrè.
SUPERIORUM PERMISSU.

Auxe da monarquía hispánica

1. Características da monarquía hispánica

- Unión de Coroas que mantiñan as súas particularidades.
- Dispersión territorial dos reinos.
- Poder autoritario do rei.
- Nomeamento de representantes reais nos territorios e asesoría de Consellos.
- Castela centro da monarquía.
- Potencia hexemónica.
- Participación en guerras por diferentes motivos: hexemónicos, relixiosos, dinásticos ⇒ Endebedamento.
- Deficiente aproveitamento do comercio americano.
    - Beneficio de comerciantes estranxeiros.
    - Monopolio de Sevilla.

2. O Imperio universal. Carlos I (1516-1556)

- Unión de territorios por herencia e dereito a ser elixido Emperador ⇒ Carlos V (1519).
- Importancia da defensa da cristiandade.
- 1520-21: **COMUNIDADES** de Castela.
  - Oposición ás medidas do novo rei.
  - Derrotados en Villalar e execución dos líderes.
- 1520-23: **XERMANÍAS** de Valencia e Mallorca.
  - Irmandades de artesáns contra os señores.

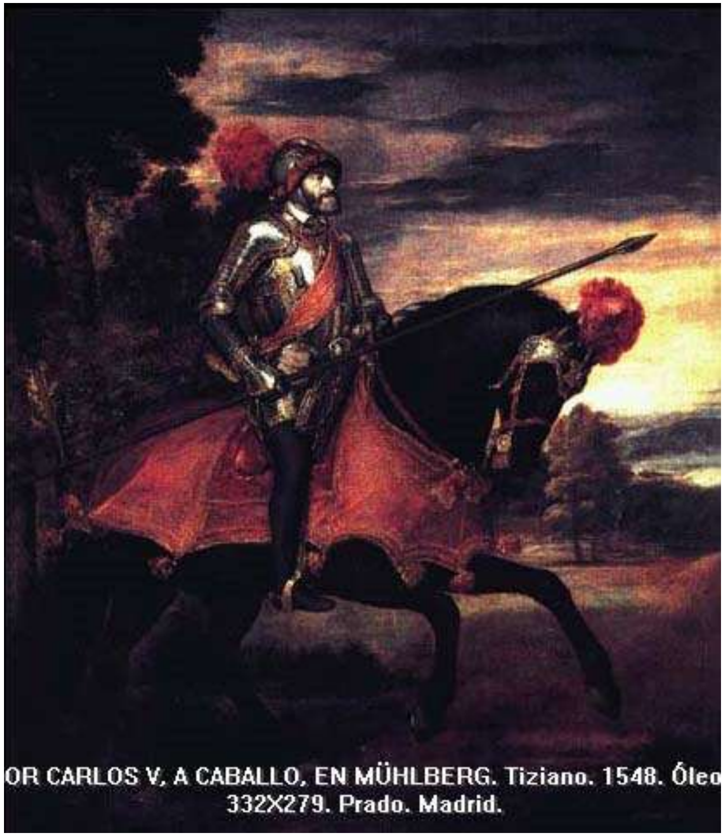

O Imperio europeo de Carlos V

- Guerras contra Francia (Francisco I) pola hexemonía europea ⇒ Toma de Milán.
- Guerras contra os protestantes:
  - Apoio ao luteranismo de príncipes alemáns.
  - Guerra contra os protestantes con victorias non decisivas (Batalla de Mühlberg, 1547).
  - Decreto de Augsburgo (1555) ⇒ Dereito dos príncipes a establecer a súa relixión.
- Loita contra os turcos (Solimán o Magnífico):
  - Victorias en Viena e Túnez.
  - Derrota en Alxer.
- División na herencia:
  - Imperio para Fernando (irmán).
  - Monarquía hispánica para Felipe (fillo).

CARLOS I. Política exterior.

3. A monarquía católica de Felipe II (1556-1598)

- **Defensa do catolicismo** (espírito da Contrarreforma) ⇒ Intolerancia e Inquisición.
  - **Rebelión dos Países Baixos** (1566) contra o dominio español unindo causas relixiosas (calvinistas).
    - Represión do duque de Alba que leva á *lenda negra*.
    - 1581: As provincias do Norte declaranse independentes.
  - **Sublevación dos mouriscos de Granada** (1567-70)
    - Derrotados e obrigados a dispersarse (1571).
- **Mantemento da hexemonía en Europa.**
  - **Guerras contra Francia** (Henrique II).
    - Victoria de San Quintín.
    - Apoio español aos católicos franceses contra os hugonotes.
    - Tratados de paz (Cateau-Cambrésis).

- **Loita contra o expansionismo turco**
  - Participación na Santa Liga co Papa e Venecia ⇒ Batalla de Lepanto (1576) ⇒ Fin da hexemonía turca no Mediterráneo.
- **Política contra Inglaterra** (ataques corsarios, anglicanismo, apoio aos holandeses rebeldes).
  - 1588: Armada Invencible ⇒ fracaso español.

PROBLEMAS:

- Escasa poboación en relación con outros países europeos polas guerras e a emigración a América.
- Gran cantidade de ouro e prata que aumentan os prezos.
- Bancarrotas sucesivas pola necesidade de financiar as guerras.

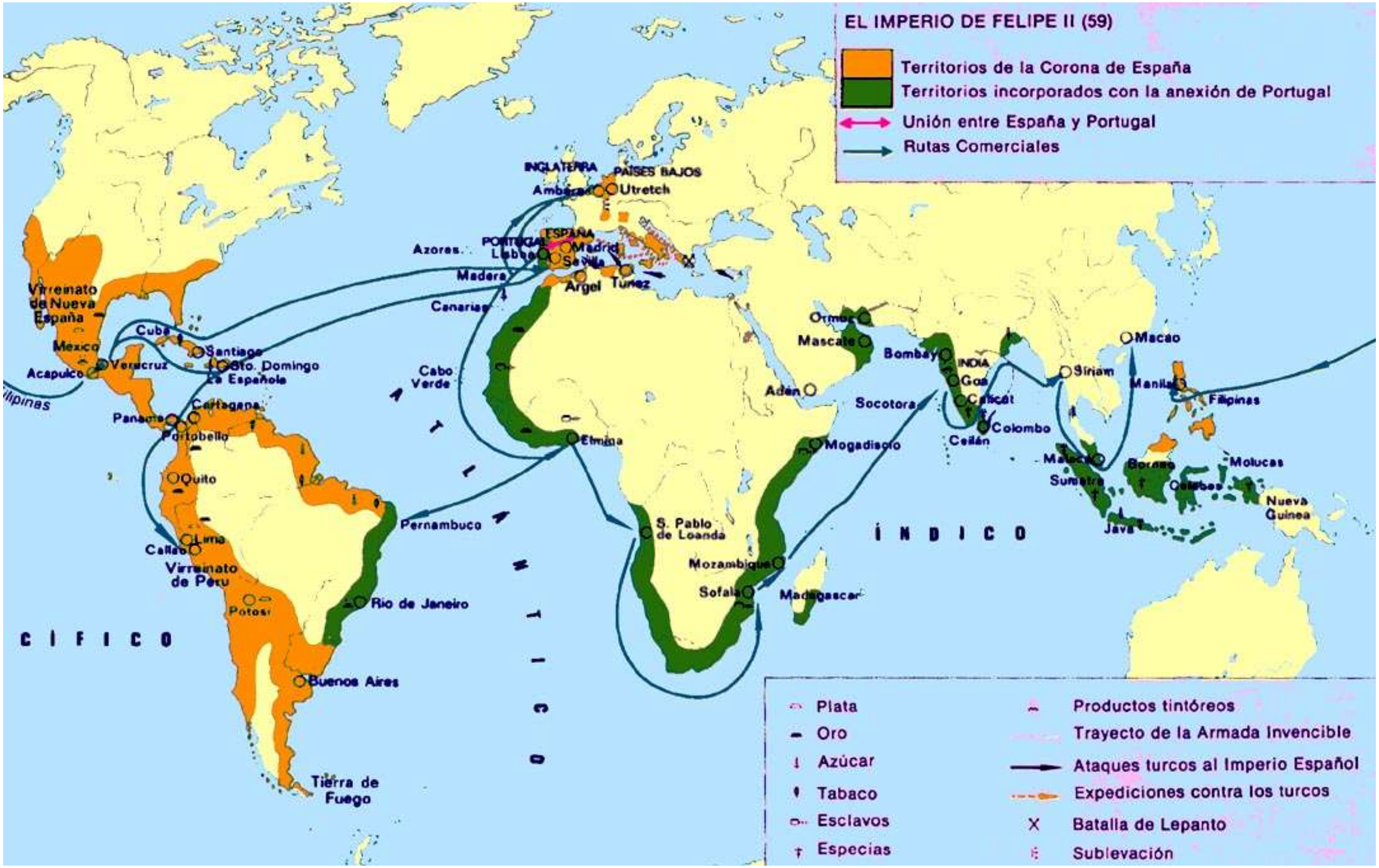
EL IMPERIO DE FELIPE II (59)
Territorios de la Corona de España
Territorios incorporados con la anexión de Portugal
Unión entre España y Portugal
Rutas Comerciales
INGLATERRA
PAÍSES BAJOS
Utretch
Azores
PORTUGAL
Lisboa
ESPAÑA
Madrid
Sevilla
Madera
Argel
Túnez
Canarias
Virreinato de Nueva España
Cuba
México
Santiago
Acapulco
Veracruz
Sto. Domingo
La Española
Cartagena
Panamá
Portobello
Quito
Callao
Lima
Virreinato de Perú
Potosí
Buenos Aires
Tierra de Fuego
Cabo Verde
Pernambuco
Río de Janeiro
Elmina
S. Pablo de Loanda
Mozambique
Sofala
Madagascar
Mogadiscio
Adén
Ormuz
Mascate
Socotora
Bombay
INDIA
Goa
Calicut
Colombo
Ceilán
Macao
Siriam
Manila
Filipinas
Malaca
Sumatra
Borneo
Célebes
Molucas
Java
Nueva Guinea
ÍNDICO
Plata
Oro
Azúcar
Tabaco
Esclavos
Especias
Productos tintóreos
Trayecto de la Armada Invencible
Ataques turcos al Imperio Español
Expediciones contra los turcos
Batalla de Lepanto
Sublevación

Familia mourisca.

Os camiños da Armada Invencible.

A MONARQUÍA HISPÁNICA E A EUROPA DO S.XVII

Felipe III (1578-1621)

- Valido: duque de Lerma.
- Política de treguas.
- Dificultades para manter os gastos.
- Reforzamento dos contrincantes contra España.
- 1609: Expulsión dos mouriscos ⇨ Perda demográfica e económica.
- 1618: GUERRA DOS TRINTA ANOS.

FELIPE III. B. González (Taller Pantoja). Óleo sobre lienzo. Museo Cerralbo. Madrid.

Guerra dos Trinta Anos (1618-1648)

- **1618**: España, Austria, príncipes alemáns católicos e o Papa contra príncipes alemáns protestantes, Holanda, Dinamarca e Suecia.

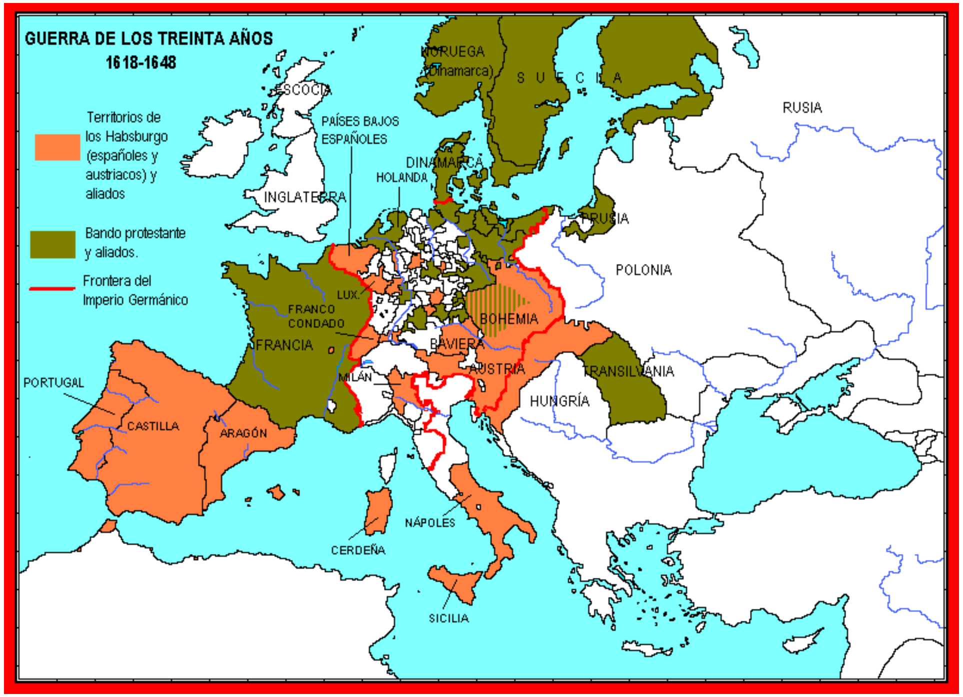

- Francia e Inglaterra contra España.
- Motivos ► Católicos contra protestantes.
  ► Rivalidade polo dominio europeo.
- Conflito continuo en distintos escenarios.

- **1648**: Paz de Westfalia:
  - Confirmación do Decreto de Augsburgo.
  - Límite do poder do Emperador fronte a Dieta.
  - Suecia e Francia gañan territorios.
  - España recoñece a independencia de Holanda.
- O enfrontamento hispano-francés continúa ata 1659.

Felipe IV (1605-1665)

- Valido: conde-duque de Olivares.
- Guerra dos Trinta Anos ⇨ Enormes gastos que agravan a crise económica.
  - 1643: Derrota de Rocroi.
  - Paz de Westfalia (1648) ⇨ Independencia dos Países Baixos.
- 1659: Paz con Francia (Tratado dos Pirineos)

  ⇨ España perde territorios na fronteira franco-alemana e franco-flamenga.
- **Fin da hexemonía española.**

- Política interior: <u>Intento</u> de uniformización e centralización (***Unión de Armas***).
  - Eliminación de privilexios.
  - Exército permanente.
  - Extensión das leis de Castela.
- **1640: Rebeliόns**
  - Cataluña (guerra ata 1652).
  - Portugal (independencia: 1668).
  - Aragón, Nápoles, Sicilia.

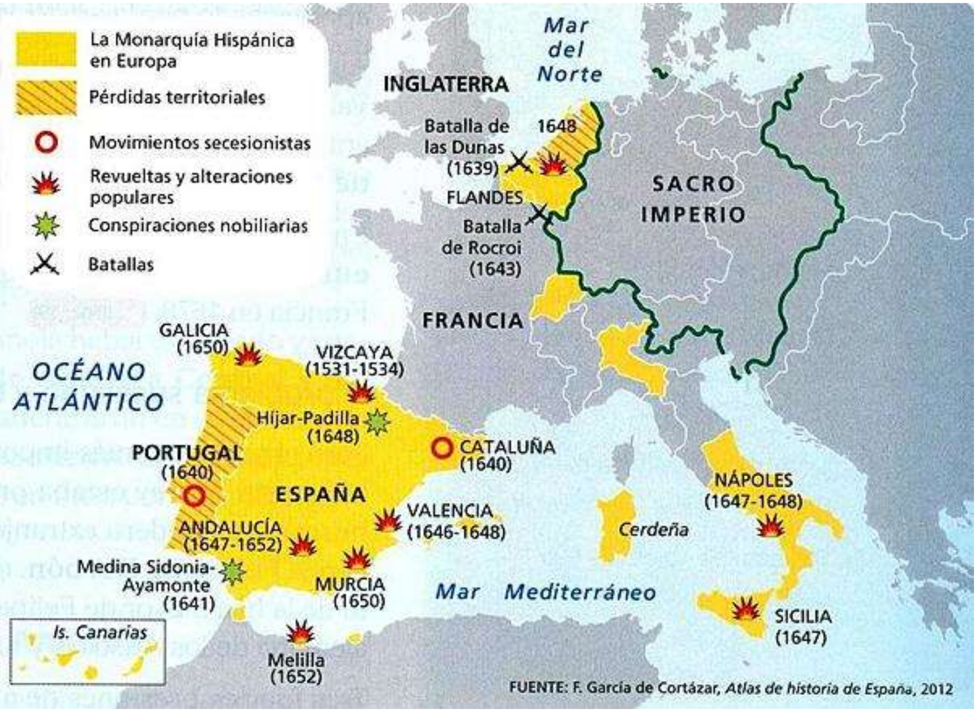

Carlos II (1661-1700)

- 1665-1675: Rexencia de Mariana de Austria.
- Guerras con Francia pola supremacía en Europa.
- Perda de territorios a favor de Francia.
- 1668: Independencia de Portugal (Paz de Lisboa).
- Falta de herdeiro ⇨ Formación de bandos en torno aos pretendentes: Carlos de Austria e Filipe de Borbón.

A monarquía absoluta de Luis XIV (1661-1715)

- Concentración de todos os poderes.
- Orixe divina do poder (procede de Deus e non ten límites).
- Limita a autoridade dos parlamentos provinciais.
- Intolerancia relixiosa contra os hugonotes.
- Reformas administrativas e económicas (Colbert)
  - Centralización (intendentes).
  - Política mercantilista.
- Anexións a costa de España e o Imperio.

Guerra de Sucesión Española

- Conflito pola sucesión de Carlos II:
  - **Filipe de Borbón** (testamento) apoiado por Castela e Francia.
  - **Carlos de Habsburgo** apoiado por Aragón, Austria, Holanda, Inglaterra, Prusia, Portugal e Savoia.
- **1714: Tratado de Utrecht**
  - Base das relacións internacionais no equilibrio entre potencias.
  - Desintegración do Imperio español en Europa.
    - Países Baixos, Milán, Nápoles e Sardeña a Austria.
    - Menorca e Xibraltar a Inglaterra.
  - Ruptura do monopolio comercial español con América a favor de Inglaterra.